

1. INLEIDING

Krachtens art. 33/2 van het erediensdecreet van 7 mei 2004, dient elke gemeente over een actueel en goedgekeurd kerkenbeleidsplan (KBP) te beschikken.

Dit plan vormt onze basis om een gericht religieus erfgoedbeleid te voeren en is bovendien een voorwaarde om beroep te kunnen doen op subsidies van het Agentschap Binnenlands Bestuur (niet-beschermde kerken) en het agentschap Onroerend Erfgoed (beschermde kerken).

Voorliggend KBP wil in hoofdzaak de neerslag zijn van de structurele overlegmomenten tussen de stad en het Centraal Kerkbestuur (CKB) voor wat betreft het religieus patrimonium.

Zowel de stad als het CKB benadrukten hierbij de volgende uitgangspunten:

- De nood aan een realistische, gedragen **langetermijnvisie** voor alle kerkgebouwen.
- De waarde van kerkgebouwen op **spiritueel, cultureel en erfgoedvlak**.
- De **budgettaire uitdagingen** bij onderhoud en renovatie van het patrimonium.
- De **openheid voor meervoudig of niet-religieus gebruik**, mits respect voor de gevoeligheden rond herbestemming en de erkenning van de **emotionele verbondenheid** van de lokale gemeenschap met kerkgebouwen.

Het CKB draagt de verantwoordelijkheid voor 13 kerkfabrieken die dertien kerken en twee kapellen beheren:

1. Sint-Eligius Eine
2. Sint-Amandus Heurne
3. Sint-Hilarius Mullem
4. Sint-Martinus Melden
5. Sint-Amandus Leupegem (incl. H. Ritakapel)
6. Sint- Martinus Volkegem
7. Sint-Laurentius Ename
8. Sint-Vedastus Nedere name
9. Sint-Martinus Welden
10. Sint-Martinus Mater
11. Sint-Walburga Oudenaarde
12. OLV geboortekerk Pamele
13. Sint-Pieters-in-de-bandenkerk Bevere
14. Sint-Amelbergakapel Mater
15. Bedevaartskapel OLV Kerselare

Het CKB vertegenwoordigt alle kerkfabrieken en geldt voor de stad als 'doorgeefluik' en enige gesprekspartner. Alle communicatie van en met de stad verloopt via het centraal kerkbestuur.

Ons KBP is geen statisch, afgewerkt document maar een flexibel en veranderlijk werkinstrument. Het bepaalt een langetermijnvisie op het toekomstig gebruik van de kerkgebouwen en vormt de vertrekbasis voor de gezamenlijke zoektocht naar een goede invulling.

Eenzijds bevat voorliggend plan een inventaris van deze 13 parochiekerken en 2 kapellen met per gebouw een duiding van o.a. cultuurhistorische waarde, beschermingsstatuut, bouwfysische toestand, eigendomstoestand en situering in de ruimtelijke omgeving.

Anderzijds wordt dieper ingegaan op het huidige gebruik en het toekomstpotentieel van dit patrimonium. We bepalen een globale en specifieke toekomstvisie, en een plan van aanpak om deze visie verder te concretiseren.

2. INVENTARIS

Zie bijlage: "Parochiekerken. Oudenaarde en deelgemeenten." (Cassiman, A.)

3. ACTUEEL GEBRUIK & FUNCTIE

Na kennis te hebben genomen van de pastorale plannen van de Sint-Walburgaparochie Oudenaarde en de Oscar Romeroparochie (de vijf torens van Oudenaarde op de rechter Scheldeoever), stelde het CKB huidig gebruik van de kerken vast.

3.1. Kerken volledig voor de eredienst bestemd (weekenddiensten en andere)

Voor de Sint-Walburgaparochie:

- Sint-Walburga
- Sint-Eligius Eine
- Bedevaartsoord Kerselare (heel het jaar door, hoogtepunt meimaand en autowijding)
- Leupegem (elke donderdag viering + H. Ritakapel heel het jaar door)

Voor de Oscar Romeroparochie:

- Sint-Laurentius Ename
- Sint-Vedastus Nederename

3.2. Kerken met occasionele erediensten (+ andere activiteiten)

Voor de Sint-Walburgaparochie:

- Pamele
- Bevere
- Melden
- Mullem
- Heurne

Voor de Oscar Romeroparochie:

- Welden
- Volkegem
- Sint-Amelbergakapel

3.3. Kerken met een bijzondere betekenis

Oudenaarde beschikt op haar grondgebied over een aantal kerken die van bijzondere waarde zijn, zowel spiritueel als historisch. Dit is een grote toeristische troef. Enkele zijn qua stijl, betekenis en uniciteit heel belangrijk en verdienen de nodige aandacht. Ze bepalen mee de aantrekkingskracht van de stad Oudenaarde. Zo zijn in het toeristenboek van de Sint-Walburgakerk en de OLV Pamelekerk bijdragen te lezen van bezoekers uit heel de wereld. Kerselare is een aantrekkingspool voor duizenden bedevaarders, maar evengoed voor architectenverenigingen en architectuurscholen wereldwijd. Heurne is een 'vredeskerk' en Welden beschikt over een bisschoppelijke begraafplaats. De Sint-Laurentiuskerk in Ename is van oorsprong een Ottoonse kerk.

3.4. Andere activiteiten

Naast de zuiver liturgische functie, werden de voorbije jaren onder impuls van het CKB veel inspanningen geleverd om met plaatselijke vrijwilligers de kerken open te stellen, en zo ook deze gebouwen te valoriseren.

Kerken die alle dagen toegankelijk zijn:

- OLV Kerselare
- Volkegem
- Amelbergakapel Mater
- Sint-Vedastus Nederename
- Sint-Laurentius Ename
- Sint-Pieters Bevere
- Leupegem (H. Ritakapel)
- Welden

Kerken geopend tijdens het seizoen (ongeveer van Pasen tot Allerheiligen):

- Mullem
- Heurne
- Sint-Walburga (met aanwezigheid vrijwilligers)
- Pamele (zaterdag, zon- en feestdagen met aanwezigheid vrijwilligers)
- Mater

Kerken die slechts occasioneel worden opengesteld:

- Eine
- Melden

De kerken Walburga, Eine, Ename, Kerselare, Leupegem en Nederename zullen in de toekomst voor de eredienst gebruikt worden. Toch is ook hier op vandaag al sprake van 'valorisatie'!

In praktisch elke kerk zijn er trouwens momenten -buiten de religieuze diensten- waarop de ruimte gebruikt wordt voor concerten, tentoonstellingen, spreekbeurten, koorrepetities, ontmoetingsavonden, catechesemomenten,...

3.5. Staat & onderhoud

Vanuit het vorig kerkenbeleidsplan werd gewerkt aan een visie om de kerkgebouwen vooreerst te beveiligen (branddetectie, bliksem- en camerabeveiliging) en ondertussen zo goed mogelijk te onderhouden ten einde de kosten in de toekomst te beheersen en te komen tot een optimale valorisatie van deze kerken. Het CKB sensibiliseert de kerkbesturen om minimaal de wettelijke regels te volgen.

Elke kerkgebouw beschikt over een kerkbestuur bestaande uit onbezoldigde vrijwilligers. Dankzij hen kunnen eventuele mankementen snel worden gesignaleerd en hersteld. Zij staan ook in voor de opmaak en opvolging van de meerjarenplannen, restauratiedossiers,... en de dagelijkse werking verbonden aan deze gebouwen.

Op dit ogenblik zijn de meeste kerkgebouwen in heel goede staat. Een aantal grote restauratiedossiers zijn geheel of gedeeltelijk voltooid (Ename, Walburga, Eine, Mullem). Voor de Pamelekerk en Kerselare werden dossiers ontvankelijk verklaard.

4. TOEKOMSTVISIE

4.1. Algemeen

Deze **visie** is de vertaling van het onderling overleg tussen de stad en het centraal kerkbestuur en geeft aan welke kerken in aanmerkingen komen voor welke invulling. De mogelijkheden zijn:

- **Valorisatie:** de betekenis van het kerkgebouw versterken en bevorderen. Denk aan kunsthistorische rondleidingen, concerten, voordrachten, conferenties of tijdelijke tentoonstellingen
- **Medegebruik:** het kerkgebouw met toestemming van het bisdom openstellen voor religieuze activiteiten van andere katholieke of christelijke geloofsgemeenschappen
- **Nevenbestemming (tijd/ruimte):**
 - **Multifunctioneel gebruik** is een nevenbestemming in de tijd. Op momenten dat er geen religieuze activiteiten in de kerk plaatsvinden, kunnen andere organisaties het gebouw gebruiken. Bv. een school die de kerk tijdelijk als extra klaslokaal benut.
 - **Gedeeld gebruik** is een nevenbestemming in de ruimte. Door architecturale aanpassingen te doen in het kerkgebouw, creëer je een kleinere liturgische ruimte met daarnaast ruimte voor een andere, (semi-)permanente invulling
- **Herbestemming:** geen religieuze activiteiten meer; het gebouw wordt aan de eredienst onttrokken en krijgt een andere, profane invulling.

Hoewel niet determinerend, is onder andere het actuele gebruik een interessant vertrekpunt om een toekomstvisie te bepalen. Het CKB leverde ook een overzicht aan van het aantal vieringen per parochiekerk.

Bij het uittekenen van potentiële toekomstscenario's, werden ook de maatschappelijke, financiële, ruimtelijke en technische haalbaarheidsaspecten (voor zover beschikbaar) in beschouwing genomen. Grote kerken met veel parkeerruimte errond, lenen zich bijvoorbeeld beter tot gedeeld gebruik.

De beschikbare informatie hierrond is vaak echter te gering om gefundeerde beslissingen te nemen. Dit is een werkpunt in het 'Plan van Aanpak' (cf. 'Inventarisatie technische voorzieningen').

Kerk	# vieringen 2024	Toekomstige invulling
Sint-Pieters-in-de-bandenkerk Bevere	11	Gedeeld gebruik / herbestemming op middellange termijn
Sint-Eligius Eine	75	Valorisatie
Sint-Laurentius Ename	75	Valorisatie
Sint-Amandus Heurne	3	Multifunctioneel gebruik
Sint-Amandus Leupegem (incl. H. Ritakapel)	59	Valorisatie / Onderzoek gedeeld gebruik
Sint-Martinus Mater	15	Herbestemming
Sint-Amelbergakapel Mater	/	Valorisatie
Sint-Martinus Melden	8	Gedeeld gebruik / Herbestemming
Sint-Hilarius Mullem	5	Multifunctioneel gebruik / Gezamenlijk onderzoek tot herbestemming
Sint-Vedastus Nederename	56	Valorisatie
Sint-Walburga Oudenaarde	385	Valorisatie (elke dag viering)
OLV geboortekerk Pamele	75	Valorisatie
Kerselare	87	Valorisatie / Toeristische ontsluiting
Sint-Martinus Volkegem	10	Multifunctioneel gebruik
Sint-Martinus Welden	7	Gedeeld / Multifunctioneel gebruik

** de kerken van Edelare en Mater werden eerder ter herbestemming opgegeven: Edelare wordt omgevormd tot een lokaal gemeenschaps- en ontmoetingscentrum (reeds door bisschop aan eredienst onttrokken en op 01/07/2025 aan de stad Oudenaarde overgedragen). Voor Mater werd door de stad nog geen concrete invulling vastgesteld. De Materse kerkfabriek schaaft zich achter een herbestemming van de hoofdkerk maar stuurt in ruil aan op een gebruik van de nabij gelegen Amelbergakapel voor liturgische vieringen.*

Zeer concreet is de stad momenteel bijvoorbeeld op zoek naar bijkomende archiefruimte; de kerken van Leupegem of Bevere zouden zich hiertoe mogelijks lenen (bijvoorbeeld via 'gedeeld gebruik' waarbij een deel van het gebouw als archiefruimte wordt ingericht maar ook een -kleinere- liturgische ruimte kan behouden blijven).

De technische en financiële haalbaarheid moet ook hier nog verder worden onderzocht.

De meest ingrijpende invulling is een herbestemming, waarbij het gebouw volledig aan de eredienst wordt onttrokken. Deze optie wordt best restrictief benaderd, zeker indien het nadien de bedoeling is deze gebouwen af te stoten: kerkgebouwen betekenen een aanzienlijk ruimtebeslag, vaak in dorpskernen. Louter deze grondpositie kan voor een lokaal bestuur waardevol zijn. Ook het emotionele aspect valt niet te

verwaarlozen. Hoewel het kerkbezoek afneemt, blijft er vaak een nauwe verbondenheid tussen het kerkgebouw en de lokale gemeenschap.

Zowel het CKB als de stad geven echter aan open te staan voor opportuniteiten, ook als dit een herbestemming zou betekenen. Zolang er echter geen concrete aanvragen of invullingen zijn vastgesteld, wordt de onttrekkingsprocedure niet opgestart. Vandaar de soms dubbele optie qua toekomstige invulling in het overzicht.

4.2. Budgettair

Ook op budgettair vlak zal de in het KBP geformuleerde visie natuurlijk gevolgen hebben. Gelet op de aanzienlijke bedragen die de stad jaarlijks in het religieus patrimonium investeert, wordt hierover een afzonderlijk item in het KBP opgenomen.

De stad is decretaal verplicht *“de exploitatietekorten van de kerkfabrieken bij te passen en bij te dragen in de investeringen in de gebouwen van de eredienst”* (art. 52/1, §1 decreet erediensten).

Het CKB en de stad onderschrijven het streven naar een goede verhouding tussen de religieuze functie, een publiek gebruik en de financiering van elk gebouw van de eredienst.

De stedelijke exploitatietoelagen dekken (verplicht) het tekort van de volledige werking van een kerkfabriek. Indien er geen tekort is, moet dus ook geen toelage worden voorzien. Het centraliseren van vieringen of zelfs samensmelten van parochies, kan kostenbesparend werken (energie, verzekeringen, onderhoud,...). Deze overwegingen dienen ook te worden meegenomen in het verder uitwerken van een globale toekomstvisie.

Een herbestemming met verkoop is louter budgettair op korte termijn natuurlijk het meest interessant. Ook een nevenbestemming kan echter kostenbesparend zijn; zo kunnen partnerships gezocht worden waarbij een commerciële partner tegen betaling een deel van het kerkgebouw uitbaat (bijvoorbeeld horeca, kantoorruimte, ...). Veel is hierbij afhankelijk van de ruimtelijke mogelijkheden en het kostenplaatje van de aanpassingswerken.

Wat de gesubsidieerde investeringen betreft, wordt op vandaag geen rekening gehouden met de ministerieel bepaalde verdeling van de kosten (zijnde normaliter een gelijke verdeling van de niet-subsidieerbare kosten tussen stad en Kerkfabriek), en draagt de stad de volledige investeringskost (uitzondering: kerkfabriek Sint-Eligius Eine). Dit omdat de overige kerkfabrieken onvermogen zijn.

Toch zal minstens een eerste aanzet tot responsabilisering moeten worden gegeven aan de kerkfabrieken, ook op gebied van budgettering en planning met als ambitieniveau het behalen van de ministeriële bepalingen.

Daarom zullen voorafgaand aan de opstart van grote investeringsdossiers de nodige afspraken moeten worden gemaakt tussen CKB, stad en de betrokken kerkfabriek. Naast de timing, wordt hierbij ook een verdeling van het aandeel in de projectkost vastgelegd.

Hierbij moet rekening worden gehouden met de financiële draagkracht van de partijen en met de ministeriële bepalingen. Deze regeling wordt hernomen en concreet uitgewerkt in de aparte ‘afsprakennota’.

Conclusie: budgettaire redeneert de stad eerder vanuit het proportionaliteitsbeginsel en de verantwoording van de inzet van publieke middelen; het CKB vanuit maximale functionele inzet en onderhoud. Een budgettaire kadernota, geïntegreerd in de afsprakennota, kan beide visies verzoenen.

5. PLAN VAN AANPAK

Het plan van aanpak bepaalt hoe de opgegeven toekomstige invullingen verder zullen worden onderzocht en uitgewerkt.

Dit gezamenlijk plan erkent alvast het meervoudige karakter van kerken: als liturgische ruimte, erfgoedsite, gemeenschapsplek maar ook als mogelijk multifunctioneel gebouw.

Valorisatie: beide partijen onderschrijven het belang van valorisatie; deze wordt ingezet als hefboom voor maatschappelijke relevantie.

Gedeeld en multifunctioneel gebruik: dergelijke nevenbestemmingen worden erkend als toekomstmodel met potentie. Concrete afspraken en randvoorwaarden zijn bepalende factoren voor succes.

Herbestemming: Zowel de stad als het CKB onderschrijven het standpunt dat bij opportuniteiten rond herbestemming (of nevenbestemming), het gesprek zal worden aangegaan en onbevangen een opportuniteitsanalyse kan uitgevoerd worden.

5.1. Korte termijn

- Uitvoering lopende herbestemmingsdossiers: Edelare en Mater.

Via een participatietraject (Open Oproep) werd de voorbije bestuursperiode een lokaal gedragen en passende invulling gevonden voor de kerk te Edelare: een ontmoetingscentrum. Het -succesvolle- participatietraject om tot een nieuwe invulling te komen kan ook in het dossier Mater worden toegepast.

- Organisatie (profane) activiteiten door de kerkfabrieken. Om de relevantie van het kerkgebouw binnen de lokale gemeenschap te vergroten, moeten de kerkfabrieken hun medewerking verlenen aan de organisatie van activiteiten (minstens 1 per jaar) die verder gaan dan het louter liturgische (bijvoorbeeld torenbezoeken, lezingen, concerten,...). Indien de stad organisator is, is het gebruik van het kerkgebouw kosteloos. Vanuit het CKB wordt hiertoe één contactpersoon aangeduid.

5.2. Middellange termijn

- Prioriteitenmatrix per kerk opstellen (o.b.v. gebruik, staat, ligging, potentieel). Op basis van wat in voorliggend kerkenbeleidsplan werd bepaald, zal de komende legislatuur een prioriteitenmatrix per kerkgebouw worden opgesteld, met aandacht voor:

- liturgische waarde
- erfgoedwaarde
- technische en bouwfysische toestand
- maatschappelijke noden of opportuniteiten
- financiële impact

Hierbij is het ook de wens om per kerk meer zicht te krijgen op de technische uitrusting van het gebouw (verwarming, ev. sanitair, audio, camerabewaking,...). In combinatie met de bouwfysische aspecten, zijn dit randvoorwaarden die de haalbaarheid van bepaalde invullingen mee bepalen.

- Opstarten van pilootproject(en) voor multifunctioneel en/of gedeeld gebruik (bv. archief, cultuurwerking, commercieel,...) en het zoeken naar mogelijke partnerships.

5.3. Lange termijn

- Periodieke evaluatie en eventuele bijsturing van het KBP.
- Structurele opname van het 'kerkenbeleid' in stadsbrede visies rond erfgoed, toerisme, stadsontwikkeling, duurzaamheid en economie.

5.4. Werkpunten CKB

Het CKB heeft de volgende werkpunten vooropgesteld voor de komende bestuursperiode:

- Opzoeken eigendomstitels van de kerken;
- Heropnemen van het dossier 'verzekeringen';
- Brandveiligheid in meerdere kerken verder uitbouwen;
- Dossier gewelven en houtwormbestrijding;
- Prioriteiten opstellen o.b.v. de rapporten van Monumentenwacht;
- Samen met de stad vrijwilligers zoeken voor openstellen van de kerkgebouwen;
- Doorgedreven samenwerking met de dienst toerisme;
- Organisatie culturele evenementen met respect voor het gebouw;
- Projecten uitwerken in het kader van de Pauselijke encycliek 'Laudato Si';
- Valorisatie van de veldkapellen in Oudenaarde.

6. CONCLUSIE

Oudenaarde beschikt over een uitzonderlijk waardevol en uitgebreid religieus patrimonium (13 kerken en 2 kapellen). Het integrale onderzoek naar mogelijke invullingen per gebouw is nog niet afgerond.

Het KBP is dan ook slechts een eerste stap: het is de **start van het onderzoeksproces** naar draagvlak, mogelijkheden en randvoorwaarden bij het religieus patrimonium. Dit kerkenbeleidsplan beoogt dus nog niet om definitieve uitspraken te doen over concrete nieuwe invullingen van parochiekerken, zeker wanneer deze nog onderwerp van vervolgonderzoek zijn.

Wel was het de intentie om in gezamenlijk overleg zonder oogkleppen, onbevangen een ambitieuze toekomstvisie vast te leggen waarbij alle verschillende opties worden opengehouden.

De kracht van het Oudenaardse religieuze patrimonium ligt in zijn diversiteit en erfgoedwaarde. Mits een blijvende, open en respectvolle dialoog tussen CKB en stad, kan het KBP uitgroeien tot een modelvoorbeeld voor de aanpak van het religieus patrimonium. Het KBP beoogt hierbij een handvat te zijn voor een geïntegreerde en gedragen strategie, waarin sacrale betekenis, maatschappelijke meerwaarde en ruimtelijke herinrichting hand in hand gaan.